

УДК 37.018.43.016:796]:004

DOI [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2023-3\(357\)-139-145](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2023-3(357)-139-145)

Сердечний Володимир Владиславович,

викладач фізичної культури

ВСП «Харківський комп'ютерно-технологічний фаховий коледж»

Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»,

м. Харків, Україна.

myroslav265@ukr.net

<https://orcid.org/0009-0005-0998-4776>

Полулященко Тетяна Леонідівна,

кандидатка педагогічних наук,

доцентка кафедри спортивних дисциплін

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Полтава, Україна.

lug.ifvis.ksd@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6345-585X>

Добре Ніколае,

президент

Румунської федерації ойни,

м. Констанца, Румунія.

nicudbr@yahoo.com

Горват Ірина-Люба,

генеральний секретар

Союзу українців Румунії,

м. Бухарест, Румунія.

office@uur.ro

Павлов Роман Геннадійович,

викладач кафедри спортивних дисциплін

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Полтава, Україна.

roman.pavlov.rpg@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-5382-9541>

ОЙНА ЯК СКЛАДНИК ПРОГРАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Сьогочасне динамічне життя, рівень науково-технічного прогресу, доступність широкого інформаційного поля, мультикультурні зв'язки – усі ці чинники сприяють якомога ширшому взаємному обміну досвідом, використанню в роботі викладачів і тренерів широкого діапазону сучасних напрацювань у галузі фізичного виховання і спорту.

На теренах Європи існує чимало національних командних ігор з м'ячем і биткою – аналогів української гилки, а саме: німецький Schlagball, польські Palant і Kwadrant, фінське Pesäpallo, англійські Rounders і Cricket, сербське Banatske šore, гра Хілка топ, в яку грають етнічні бол-

гари і гагаузи України, румунська Oina та інші. Сюжет цих ігор приблизно однаковий, тобто відбивання м'яча биткою, біг, ловлення м'яча, «квацання» перебіжчика (кидок у нього м'ячем або його торкання м'ячем у руці) або переправлення м'яча на якусь базу для «квацання» тощо. Одні ігри проходять на полях прямокутної форми, тобто перебіжчики просуваються полем туди і назад прямою лінією (oina, гилка, Banatske šore, Schlagball та ін.), в інших іграх на полі розташовано декілька пунктів (баз), які зазвичай утворюють «квадрат», які перебіжчики мають пройти по черзі (наприклад, в іграх rounders, pesäpallo, palant).

Сучасний стан розвитку і поширення цих ігор доволі різний – від нерегулярних турнірів аматорського рівня в окремих регіонах країни до стабільної багаторічної системи розіграшів чемпіонатів і кубків своїх країн; від невинормованої регламентації гри до уніфікованих правил для всіх вікових категорій гравців і варіантів гри та ґрунтового навчально-методичного її супроводу.

Познайомимось ближче з однією зі згаданих вище ігор. Ойна (oina, hoina) – стародавня румунська гра з биткою і м'ячем, назва якої, за однією з версій, походить від куманського слова “оуп” – «гра» (споріднене з турецьким *ouun*). Ойна була поширена по всій країні з великою кількістю її назв і варіантів гри: у Банаті її називали «lorpa mică», «pila», у Трансільванії – «de-a lunga», «lorpa lungă», у районі Сибіу – «fuga», у Мунтенії й Молдові – «hoina», а потім «oina», у Марамуреші – «oierul», «oirul», у Добруджі – «de-a lunga», на Буковині «bătute-păscute», «sogoana» тощо. У деяких регіонах країни в ойну також грають дівчата, гра має назву «oinița». Ойна подібна до національних ігор, поширених в інших європейських країнах (наприклад, Schlagball у Німеччині, у Pesäpallo грають у Фінляндії, гра Paume – представниця Франції, а Ірландія дала світу гру Cluiche Corr, і звичайно ж, в Україні це гилка) (Regulamentul jocului de oina. Federatia Romana de oina, 2020, с. 34).

Існує версія, що ойна є предкинею бейсболу. На підтвердження цього наводять факт про те, що 1896 року, коли в Афінах уперше проводилися сучасні Олімпійські ігри, Румунія запропонувала делегувати на них дві команди, щоб зіграти в цю гру, оскільки в інших країнах в неї не грали. Забігаючи наперед, скажемо, що бейсбол і софтбол як олімпійські види спорту були вперше представлені на Олімпійських іграх 1992 року (бейсбол) і 1996 року (софтбол). Так само варто згадати той факт, що 1952 року в Гельсінкі на XV Літніх Олімпійських іграх Pesäpallo (фінський бейсбол) був представлений як показовий вид спорту. Мабуть, варто сказати, що ойна – не предкиня бейсболу, а предтеча його появи на міжнародному рівні.

Дискусія про походження ігор з биткою і м'ячем, про їх взаємовплив одна на одну, про історичне лідерство якоїсь з ігор триває давно. Спробуємо, спираючись на сучасні дослідження, зробити екскурс в історію походження ігор з биткою і м'ячем, принаймні в Старому світі.

Відстежити поетапно розвиток бейсболу зі старовинних ігор з биткою і м'ячем доволі складно. У середньовічних текстах припускалось, що походження англійських предків бейсболу може бути від континентальних ігор з биткою і м'ячем. Наприклад, французький манускрипт 1344 року «Роман про Олександра» (“The Romance of Alexander”) містить ілюстрацію групи ченців і черниць, які разом беруть участь у грі, що нагадує сучасний софтбол. На думку вчених ця гра називалась “La soule”.

Інші старі французькі ігри, такі як *théque*, *la balle au bâton* і *la balle empoisonée*, так само мають певну спорідненість з раннім бейсболом. Вони могли мігрувати до Англії. За словами Д. Блока, французи можуть претендувати на «батьківські права на Національну гру Америки».

Здебільшого дослідники дійшли згоди, що сучасний бейсбол розвинувся в Північній Америці зі старішої гри rounders, популярної у Великій Британії й Ірландії. Однак Девід Блок у праці «Бейсбол до того, як ми про нього дізналися: пошук витоків гри» (англ. “Baseball Before We Knew It: A Search for the Roots of the Game”, 2005) припускає, що гра виникла в Англії. Це підтверджують історичні свідчення. Блок стверджує, що rounders і ранній бейсбол насправді

були регіональними версіями однієї гри і що безпосередніми попередниками бейсболу були англійські ігри stool-ball і tut-ball. Довго вважалося, що крикет походить від цих ігор, але виявлені 2009 року факти вказують на те, що його могли завезти до Англії із Фландрії.

Стосовно історії ойни виявлено, що принаймні із XIV ст., згідно з літописами й актами того часу, грають в ойну, а перші згадки про неї з'являються 1364 року, під час правління Владислава I Влайку (рум. Vladislav I).

Інше документальне підтвердження з'являється 1596 року, коли італійський географ і теолог Джованні Лоренцо Д'ананія (іт. Giovanni Lorenzo d'Anania) згадує гру ойну в праці «Універсальна система світу» в описі Верхньої Валахії.

Згадки про ойну так само трапляються в праці «Діатетика» (повна назва «Дієтологія, тобто книга, що вказує головний шлях до збереження доброго здоров'я») Іштвана Матюса (рум. Stefan Matyus) 1762 року, надрукованій у Клузі, а потім у священника Ніколае Сойка (рум. Nicolae Soica) з Гацега, який 1763 року розповідає про роки, проведені в Тімішоарі, де він грав із дітьми в «Iorta mică» на церковному подвір'ї.

На сьогодні гра «ойна» – це румунська національна спадщина. Багато термінів, що їх використовують для позначення різних елементів цієї гри, стосуються вівчарства, наприклад, дієслово «ойна», або ж «transhumance», означає «спустити стадо овець з гір у долину восени»; «пастух/baci» – капітан команди; «битка/bata»; вихід гравця на поле відомий як «вхід до лігва овець/intrare la strunga»; гравець команди нападу, який потрапив у фазу гри – «перебіжчик у пастці», тобто це «гравець, спійманий у лігві овець/jucator la strunga»; гравці команди захисту, які ловлять м'яч – це «гравці, які охороняють овець/pascari» (Călin Moje, Sergiu Frangulea, Radu Roată, Laurențiu Siclovan, 2011; Văduva, Cristian, 2019; Сердечний, Полулященко, 2022).

Для гри в ойну потрібен комплексний прояв спортивних якостей (сила удару по м'ячу биткою та влучність кидків, висока швидкість бігу, чудова реакція і гнучкість для самозахисту від м'яча).

Справжнім фундатором, тим, хто вніс радикальні зміни в ойну, надавши їй характерних ознак спортивної гри, був Спіру Харет (рум. Spiru Haret), якого вважають сучасним батьком ойни. Завдяки реформі освіти 1898 року, а також іншим міністерським рішенням він запровадив обов'язкове викладання ойни у школах усіх ступенів. «Ойна може дати нове життя румунській школі, будучи прекрасним засобом фізичного виховання, справжнім типом румунської спортивної гри», – говорив Спіру Харет.

1898 року він відредагував перші правила ойни, що їх було опубліковано в «Офіційному віснику» (№ 132 від 01.02.1899 року). Саме у рік публікації був офіційно організований перший чемпіонат.

9 травня 1899 року в Бухаресті, у саду Чишмігіу (рум. Cișmigiu) відбувся перший національний чемпіонат з ойни. Команди, які брали участь у ньому, склалися зі столичних старшокласників. Чемпіонкою стала команда середньої школи Ніколае Бельческу (рум. Liceul Nicolae Bălcescu) з міста Браїли.

За декілька років в «Офіційному віснику» (№ 49 від 3 червня 1912 року) були опубліковані повні правила гри. Цим офіційно визнавалася зазначена гра.

На початку грудня 1912 року в Бухаресті було створено «Федерацію румунських спортивних товариств» (FSSR), до складу якої входила також «Комісія з ойни».

Федерацію ойни Румунії («Federația Română de Oină») було засновано в червні 1932 року та відновлено на початку 50 років XX ст. після короткого періоду, коли її було розпущено.

Після Другої світової війни ойна відновила свою популярність. Було організовано низку змагань на місцевому й національному рівнях, таких як: Кубок надій, Кубок регіонів, Кубок Румунії, Національний чемпіонат для дорослих і юніорів, Кубок міст, Кубок сіл, Кубок Федерації, Чемпіонат шкіл тощо.

29 червня 1949 року було створено «Центральну комісію з ойни», яка заклала основи для підготовки тренерів, арбітрів, інструкторів у школах, до правил гри було внесено зміни. У цей період ойна прогресує, її розвиток іде вгору, вона стає дуже популярною по всій країні.

Після 1990 року розвиток ойни суттєво вповільнився, це ледь не призвело до зникнення гри.

Федерація ойни Румунії за наших часів проводить масштабні акції з відродження цього виду спорту. Чималу частину традиційних центрів, де грали в ойну, було відновлено. До процесу поширення ойни приєдналися нові регіони, що, зрештою, розширило географію гри до більш ніж 40 адміністративних одиниць країни.

За теперішніх часів функціонують дві такі федерації ойни: одна в Бухаресті, Румунія, – FRO, а інша в Кишиневі, Молдова, – FORM.

Отже, здійснивши віртуальну подорож на машині часу, можна дійти таких висновків. По-перше, на нашу думку, усі ігри з биткою і м'ячем, принаймні європейських народів, мають набагато давнішу історію, ніж перші згадки про них у письмових джерелах. По-друге, гадаємо, що можна говорити про певну спорідненість усіх цих ігор між собою та взаємовплив їх одна на одну. На таку думку нас нашттовує те, що ці ігри були дозвіллям племен (мабуть, зарано говорити про народи), які займалися скотарством: кочовий спосіб життя дозволяв їм обмінюватися знаннями із сусідніми племенами, подібні знаряддя праці стали для них за інвентар для ігор (палиця пастуха – битка, продукти тваринництва (шкіра, кістки, шерсть) – матеріал для м'ячів). М'який клімат та рівнинний ландшафт з трав'яним покривом сприяв проведенню ігор. Тобто, на наше переконання, історія походження ігор з биткою і м'ячем взагалі і ойни зокрема потребує набагато більш широких досліджень на стику таких наук, як історія, етнографія, географія, кліматологія тощо (Сердечний, Полулященко, 2022, с. 37; Франгуля, Мойє, Роате, Сіклован, Сердечний, Полулященко, 2022, с. 72).

Сучасна ойна давно вже вийшла за рамки народної гри. Зараз це цілком сформований вид спорту. Простота інвентарю для гри, інтуїтивно зрозумілі правила, доступність для широкого кола вікових категорій гравців – це ті чинники, які дозволяють популяризувати ойну на міжнародному рівні. І якщо бейсбол і софтбол – олімпійські види спорту, то ойна, безумовно, гідна того, щоб долучитися до них.

У цьому контексті саме румунська національна гра має переваги перед рештою згаданих вище ігор. Географія цієї гри охоплює більше чотирьох десятків регіонів Румунії, і за підтримки Федерації ойни Румунії (FRO) ця цифра щороку зростає. На регулярній основі відбувається чемпіонат і кубок країни і для чоловіків, і для жінок. На додаток до цього проводяться виставкові турніри з ойни не тільки в самій Румунії, а й на території прикордонних з нею країн. За безпосередньої участі Федерації ойни Румунії створено широку палітру навчально-методичних посібників, правил гри для різних її варіантів і вікових категорій, відеоуроки з техніки і тактики, буклети, плакати, рекламні проспекти тощо. FRO активно підтримує створення осередків – громадських організацій з поширення ойни за межами країни, надаючи їм консультації, допомагаючи інвентарем, методичною літературою мовою цих країн та запрошуючи команди до участі в турнірах з ойни, що відбуваються на території Румунії.

В Україні ж турніри з ойни проводять на Буковині, але ці змагання здебільшого нерегулярні, виставкові і з невеликою кількістю залучених команд, складених переважно з представників румунської діаспори в Україні.

Однак 2022 року сталася низка подій, які можна вважати позитивними віхами розвитку і поширенні ойни в Україні. Між Федерацією ойни Румунії (FRO) і навчально-науковим інститутом фізичного виховання і спорту Луганського національного університету імені Тараса Шевченка був укладений договір про співпрацю та партнерство, мета якого – співробітництво в освітній, науковій, методичній, науково-дослідній, науково-методичній, соціокультурній, спортивній, організаційній діяльності. І ця плідна конструктивна взаємодія вже має

перші паростки: уперше в Україні вийшли друком навчально-методичні посібники для вчителів і викладачів вишів «Правила гри в ойну» та «Техніка і тактика ойни». До створення посібників долучилися українські діаспоряни, працівники громадської організації Союз українців Румунії (СУР). Слід зазначити, що видані книжки – це не простий переклад і передрук відповідних румунських оригінальних видань, це саме навчально-методичні посібники, що адаптовані до української спортивної термінології, з коментарями і роз'ясненнями, із чималою кількістю ілюстративного матеріалу. У планах подальшої співпраці, окрім проведення круглих столів, відеоконференцій та інших заходів, створення палітри навчально-методичних посібників українською мовою для різних варіантів ойни (Сердечний, Полулященко, 2022, с. 16; Франгуля, Мойє, Роате, Сіклован, Сердечний, Полулященко, 2022, с. 26).

На наше переконання, ойна має низку переваг та неабиякий потенціал розвитку і поширення в Україні, таких як:

- усталені правила для всіх варіантів гри і вікових категорій гравців;
- простота й інтуїтивна зрозумілість правил гри;
- доступний недорогий інвентар та екіпіровка гравців;
- варіативність інвентарю за розміром і вагою для різних вікових категорій гравців;
- гендерна рівність (доступність гри і для команд дівчат, і для команд юнаків);
- різноманітність варіантів ойни (6 на 6, 8 на 8, 11 на 11 гравців);
- можливість проведення гри на майданчиках різного розміру з урахуванням віку і кількості гравців;
- варіативність місць проведення гри (просто неба, спортивна зала, пляж);
- низький рівень травматизму та неконтактність гри;
- доступний арсенал базових навичок техніки (біг, метання та ін.);
- пропорційне навантаження на всі основні групи м'язів;
- тривалість гри не перевищує академічної години;
- подібність ойни до української гилки та національних ігор з биткою і м'ячем етнічних болгар, гагаузів України, а також її поширеність серед румунської і молдовської діаспор нашої країни;
- наявність базового блоку україномовних навчально-методичних посібників з ойни.

На нашу думку, румунська національна гра з биткою і м'ячем ойна має достатньо переваг, аби гармонійно доповнити не тільки блок командних ігрових видів спорту, пропонований для вивчення Навчальною програмою для закладів загальної середньої освіти (2022), а й стати невід'ємною частиною фізичної культури і спорту в рамках затвердженої КМ України «Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року».

Список використаної літератури

1. Regulamentul jocului de oina. Federatia Romana de oina. Constanța : FRO, 2020, 47 p.
2. Văduva, Cristian. Oina în 6 / Văduva Cristian, Gheorghiu, Gilda Elena. Predești : Maya Publishing, 2019. Conține bibliografie. ISBN 978-606-618-709-1.
3. Redescoperiți și învățați sportul nostru național: oina / ed. îngrijită de Călin Moje, Sergiu Frangulea, Radu Roată, Laurențiu Siclovan. Constanța: Editura Muntenia, 2011, 100 p. ISBN 978-973-692-300-5.
4. Сердечний В. В., Полулященко Т. Л. Правила гри в ойну : навчально-методичний посібник / за ред. Н. Добре ; пер. з рум. І.-Л. Горват. Полтава : Вид-во ТОВ «ТАЛКОМ», 2022. 96 с. ISBN 978-617-8016-67-8.
5. Техніка і тактика ойни : навчально-методичний посібник / Франгуля С., Мойє К., Роате Р., Сіклован Л., Сердечний В. В., Полулященко Т.Л. ; за ред. Н. Добре ; пер. з рум. І.-Л. Горват. Полтава : Вид-во ТОВ «ТАЛКОМ», 2022. 126 с.

References

1. Regulamentul jocului de oina. Federatia Romana de oina [Romanian Sheep Federation]. (2020). Constanța: FRO [in Romanian].
2. Văduva, Cristian, Gheorghiu, & Gilda, Elena. (2019). Oina în 6. Predești: Maya Publishing [in Romanian].
3. Călin, Moje, Sergiu, Frangulea, Radu, Roată, & Laurentiu, Siclovan. (2011). Redescoperiți și învățați sportul nostru național: oina. Constanța: Editura Muntenia [in Romanian].
4. Serdechnyy, V. V., & Polulyashchenko, T. L. (2022). Pravyla hry v oynu [Rules of the game oina]. Poltava: Vyd-vo TOV «TALKOM» [in Ukrainian].
5. Frangulya, S., Moye, K., Roate, R., Syklovan, L., Serdechnyi, V. V., & Polulyaschenko, T. L. (2022). Tekhnika i taktyka oynu [Technique and tactics oina]. Poltava: Vyd-vo TOV «TALKOM» [in Ukrainian].

Сердечний В. В., Полулященко Т. Л., Добре Н., Горват І.-Л., Павлов Р. Г. Ойна як складник програми фізичної культури в Україні

Дана стаття присвячена висвітленню чинників, які сприяють більш широкому взаємному обміну досвідом, використанню в роботі викладачів і тренерів широкого діапазону сучасних напрацювань у галузі фізичного виховання і спорту, а саме національній командній грі з м'ячем і биткою – аналогу української гилки – румунській Ойна. У статті викладена історія виникнення гри ойни, її розвиток та порівняння з іншими національними командними іграми з м'ячем і биткою. У статті ідеться про певну спорідненість усіх цих ігор між собою та взаємовплив їх одна на одну. У процесі дослідження зроблено екскурс в історію походження ігор з биткою і м'ячем в Старому світі. З'ясовано, що на сьогодні гра «ойна» – це румунська національна спадщина. Ойна є доступною грою у застосуванні і ефективним засобом фізичного виховання і спорту. У Румунії ще з 1899 року почали проводити національний чемпіонат з ойни. Команди, які брали участь у ньому, склалися зі столичних старшокласників. Доведено, що сучасна ойна давно вже вийшла за рамки народної гри. Зараз це цілком сформований вид спорту. Проводяться виставкові турніри з ойни не тільки в самій Румунії, а й на території прикордонних країн. За межами країни федерація сприяє створенню громадських організацій, надаючи їм консультації, допомагаючи інвентарем, методичною літературою мовою цих країн та запрошуючи команди до участі в турнірах з ойни, що відбуваються на території Румунії. Автор наводить достатньо переваг зазначеної гри, аби гармонійно доповнити нею не тільки блок командних ігрових видів спорту, а й програми для закладів загальної середньої освіти. Ця гра може стати невід'ємною частиною фізичної культури і спорту в рамках затвердженої КМ України «Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року».

Ключові слова: ойна, гилка, історія, національна гра, фізична культура, здобувачі освіти, гравці.

Serdechniy V., Polulyaschenko T., Dobre N., Horvat I.-L., Pavlov R. Oina as a part of physical education program in Ukraine

This article covers the issue of experience exchange, usage of contemporary achievements in the sphere of Physical Education and sport among lecturers and coaches, and it is devoted to the team Romanian game – Ukrainian equivalent team game Gylka – Oina. The author of this article touches the history of creation Oina game, its development and comparison with other national team games where the ball and the bat are included. It is also mentioned about similarities between them and how they affect each other. While researching the historical background of investigation in European countries. In this article it was identified by the author that game Oina is a Romanian national inheritance. It is proved that Oina is available in usage game and at the same time effective

tool in Physical education and in sport. In 1899 the first Oina Championship was held in Romania where the contestant teams consisted of senior pupils. It was proved by the author that contemporary game Oina is not the national sport any more it becomes an established kind of sport right now. The Oina tournaments are held not only in Romania but also in neighboring countries, in those countries Federation of Oina sport promotes the creation of public organizations, providing consultations, supporting with sport equipment, literature devoted to this sport, and inviting foreign teams to the competitions which are held on the territory of Romania. The author states and proves the advantages of game Oina, to fulfill the block of team games in Physical education program but also to fulfill the program for schools and it is mentioned that this game can become an integral component of Program of Physical Education and sport of Ukraine “Strategies of development of Physical Education and Sport to the period till 2028”.

Key words: oina, gylka, history, national game, physical education, student, players.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Стаття надійшла до редакції 10.05.2023 р.
Прийнято до друку 29.05.2023 р.